

„Hitleri rumal poliitika...“

Pääsemine tuli sealt, kust Stalin seda isegi oodata ei osanud. See imeline möödapääsmatust hukust pääsemine vapustas rahvaste juhti niivõrd, et ta ei suutnud vastu panna ja teadustas sellest avalikult. Tõsi küll, pärast sai ta kiiresti oma veast aru ja **SEDA** enam avalikult ei maininud. Kuid esinedes 1941. aasta novembris ettekandega järjekordsele bolševistliku riigipöörde tähtpäevale pühendatud pidulikul miitingul, ütles Stalin ootamatult tõtt:

„...*Hitleri rumal poliitika muutis NSVL-u rahvad praeguse Saksamaa vihasteks vaenlasteks*“.

Neis sõnades on peaaegu täpselt formuleeritud peamine põhjus, miks **kahe verise diktatuuri vaheline kaklus röövsaagi ümberjagamise pärast muutus lõppude lõpuks nõukogude rahva Suureks Isamaasõjaks**. Aga see lisand „peaaegu“ on siin sellepärast, et inimsööja Hitler ei saanudki teistmoodi tegutseda. Paranoik, kes oli täielikult haaratud rassilise erandlikkuse jumpslikust ideest, enesearmastajast fanaatik, kes pidas ennast „jumala tahte“ relvaks – kas oleks ta suuteline olnud jätma need lollused, millest seltsimees Stalin rääkis, tegemata?

Seepärast pole mingit mõistlikku põhjust arutada küsimuste üle, mis oleks saanud, kui hitlerlased oleksid:

- kuulutanud välja Ukraina iseseisvuse, aga mitte saatnud S. Bandera koos kaaslastega koonduslaagrisse;
- lasknud kõik sõjavangid koju, aga neid, kelle kodu oleks olnud veel teiselpool rindejoont, oleksid nad toinud kolm korda päevas „trofeelemadest“ biifsteekidega;
- viivitatamatult kolhoosid laiali saatnud ja lubanud vabastada kõik GULAGi vangid kohe pärast sõja lõppu ja Stalini minemaajamist;
- loonud antibolševistliku vene vabatahtliku armee ja alternatiivse vene valitsuse;

Wehrmachi kindralite arvukatele ettepanekutele (kes nägid situatsiooni Nõukogude Liidus lähidistantsilt) vastas Hitler alguses, et ta ei vaja liitu slaavi „alaminimestega“ ja kindralitelt nõutakse Venemaa purustamist, mitte aga selle vabastamist. Hiljem lõpetas ta üldse sellistele ettepanekutele vastamise. Armeegrupi „Mitte“ juhataja kindralfeldmarssal von Bock saatis Berliini 200 tuhandest vabatahtlikust koosneva „vabastusarmee“ formeerimise ja Smolenskis asuva Vene valitsuse loomise projekti. See ettekanne saadeti 1941. aasta novembris tagasi Keiteli resolutsiooniga: „Selliseid ideid ei saa füürikeriga arutada“.

Sõjavangid aeti kui loomakari suurtele okastraadiga piiratud aladele ja vaevati neid seal nälja ja düsenteeriaga. Haavatud löödi kohapeal maha, sageli koos hospitali medpersonaliga. Armeeluhtkonna initsiatiivil alanud teatud rahvusest sõjavangide vabastamine keelati 13. novembril 1941.a. Aga seejärel saabus varajane ja sel aastal väga külm talv, mille jooksul hukkus külma, nälja ja haiguste tõttu kaks kolmandikku 1941. aasta sõjavangidest.

Kolhoosisüsteemi kui sunnitöö organiseerimise vormi okupandid isegi tugevdasid kepidistsipliiniga (täpsemalt öeldes mahalaskmistsipliiniga). Uus kord oli vanast veelgi lihtsam – iga üleastumise eest oli ette nähtud kohapeal mahalaskmine. Rahvale selgitati väljakutsuva avameelsusega, et nüüdsest alates on kõigi nende, keda elada lubatakse, ülesandeks „ülema rassi“ teenindamine.

Aga elada ei lubatud sugugi mitte kõigil. Juutide genotsiidi košmaarsed stseenid, pantvangide mahalaskmised, avalikud hukkamised – kõik need vapustasid okupeeritud oblastite elanikkonda. Ja isegi need, kes tervitasid 1941. aasta suvel sakslaste sissetungi lootuses muutustele paremuse suunas, tundsid nüüd õudust ja mõtlesid sellele, et sellise „uue korra“ ajal on elamine võimatu.

Jah, esialgu ei tõstnud sakslased oma metsikusi sugugi esile. Vastupidi, lendlehed, mida saksa lennukid miljonite kaupa alla heitsid, lubasid Punaarmee sõduritele head toitmist vangipõlves ja kojusaatmist pärast sõja lõppu. Kuid inimkuulduste „juhtmeta telefon“ töötas ning töötas üllatava efektiivsusega. Sedasi hakkasid iga päeva ja kuuga üha uued ja uued miljonid inimesed aru saama, et see sõda, kus neil tuleb sõdida ja surra, ei käi mitte järjekordsete Sansibari „klassivendade“ vabastamise nimel, vaid lihtsalt selle nimel, et nemad, nende perekonnad ja lapsed saaksid elada ja lootä paremale tulevikule.

Vaat siis algaski nõukogude rahva Suur Isamaasõda!

Sügav pööre suure hulga inimeste teadvuses ei saa toimuda üheaegselt ja igal pool korraga. Üleminek kaosest, paanikast ja massilisest deserteerimisest üldrahvalikule Isamaasõjale polnud lihtne ja kiire. Aga paljudes väekoondistes ja –osades – nagu me juba kirjutasime eelmistes osades – astusid kümned tuhanded võitlejad ja komandörid Suurde Isamaasõtta juba 22. juunil 1941.aastal.

„Avalikult on ka suremine ilusam“. Sõja alguse nimetutel kangelastel polnud isegi seda tagasihoidlikku lohutust. Neil tuli hukkuda tundmatutena, saamatagi teada, kas neil õnnestus oma elu hinnaga üldist võitu lähemale tuua. Enamusele neist ei jagunud ordineid ega kuulsust, isegi mitte hauakivi. Kuid just nemad

päästsid oma ohverdusliku kangelaosteoga kogu meie maa. See vastupanu, need võitlust jätkanud DOT-id, patareid, pataljonid sundisid sakslasi üha uuesti ja uuesti asuma rännakukorrast lahingukorda, langetasid nende rünnakutempot, vähendasid nende enesekindlust.

Muide, vaenlasele tehtud kahju ei piirdunud sugugi neist kõrkuse väljapeksmisega.

Juba esimese kolme NSVL-ga peetud sõja nädalaga kaotas Luftwaffe pöördumatult 550 lahingulennukit ja veel 336 lennukit nõudsid pikaajalist remonti. Sulgudes märgime, et need arvud on minimaalsemad autorile teadaolevaist. Kaotada 886 lennukit – see on väga vähe. Kui võrrelda seda nõukogude lennuväe kaotustega. Kuid sakslaste jaoks tähendasid sellised kaotused, et nad olid kaotanud nende käsutuses sõja alguses olevatest lennukitest iga kolmanda lennuki. Juba esimese lahingukuu lõpus, 22. juuliks 1941.a, oli hävituslennuväe eskaadris JG-54 hukkunud või teadmata kadunud 37 lendurit neist 112-st, kes olid rivis 22. juuni hommikul. Märgime ka, et eskaader JG-54 paistis kõigi Luftwaffe hävituslennuväe eskaadrite seast silma kõige väiksemate kaotustega kogu sõja jooksul.

Saksa tankigruppide kaotused olid väga väikesed – võrreldes mahajäetud nõukogude tankide astronoomiliste arvudega. Kuid sellest hoolimata olid sakslased 10. juuli 1941.a. hommikuks pöördumatult kaotanud 350 tanki. Iga kümnenda. Seda oli muidugi vähe – selleks, et Wehrmachti pealetungi peatada. Kuid arvatavasti oli sellest küllalt selleks, et igaüks üheksast ellujäänud ekipaažist vaataks oma kaaslaste sõestunud jäänuseid ja mõtleks sellele, et võidumarss Moskvasse pole enam kerge jalutuskäik. Aga aasta lõpuks kasvasid pöördumatud kaotused 2765 tankini – see tähendas seda, et viis igast kuuest 22. juunil 1941.a. pealetungi alustanud tankist oli juba muutunud vanarauahunnikuks.

Lõpuks ei tasu meil tähelepanuta jätta ka looduslikku-geograafilist faktorit. Seda pole vaja absoluutselt seerida (nagu on kombeks lääne historiograafias), kuid unustada seda, et Venemaa tohutud avarused neelasid ja lahustasid sissetungijate armeed, ei tohi samuti.

Napoleonil oli kerge. Tema armee, mis venis pikaks niidiks, suundus kolonnina Moskvasse. Wehrmacht alustas pealetungi Kaunasest Peremõšlini ulatuval rindel (veidi vähem kui 700 km linnulennult), aga aasta lõpus käisid lahingud juba Tihvinist Doni-äärse Rostovini ulatuval rindel (1600 km). Saksa armee kommunikatsioonid venisid aina pikemaks. Iga mürsk ja iga bensiiniliiter pidi ületama pooleteise-kahe tuhande kilomeetrise vahemaa, enne kui see rindele jõudis. Seda kommunikatsiooniliini tuli valvata, kindlustada õhutõrjega, garnisonidega, teeremondi teenistustega.

See, mida Venemaal nimetati teeks, jättis sakslastele spetsiaalselt loodud takistusriba mulje. Juba 13. juulil 1941.a. kandis 3.TG juhataja H.Hoth Hitleri adjutandile ette, et „*isikkoosseisu moraalne seisund on rikutud seoses riigi tohutu suurte territooriumide ja inimtühjusega, aga ka teede ja sildade halva seisukorra tõttu, mis ei lase kasutada kõiki mehhaniseeritud väekoondiste võimalusi*“. Ja seda kuimal ja kuival juulikuul, Vitebski ja Smolenski oblastite liivastel teedel polnud nad rahul teede seisukorraga!? Aga ees olid veel sügisvihmad, mis muutsid Venemaa keskosa pindamata teed läbipääsmatuks porimireks.

Seepärast, kui me räägime, et „sakslased liikusid kuni Moskvani“, sooritame me suure vea. Mitmekuiste lahingutega kurnatud ja verest tühjaksjooksnud Wehrmachti diviisid mitte ei liikunud Moskvani, vaid jõudsid sinna viimaste jõupingutustega roomates. Siin tabasidki neid 30-kraadised külmad ja 40 värsket Siberist ja Kaug-Idast toodud diviisi.

Sedasi siis viisid paljud erineva tähtsuse ja päritoluga faktorid, millest oli tähtsaim muidugi mitte lihtsalt „suured vahemaad“, vaid terve rea Punaarmee väeosade ja –koondiste kangelaslik vastupanu, kokkuvõttes selleni, et „Blitzkrieg“ ebaõnnestus. Aga pikaleveninud sõda osutus Wehrmachtile hukatuslikuks. Ning mitte ainult sellepärast, et Saksamaa ressursid ei kannatanud välja mingit võrdlust kolme maailma suurima riigi (NSVL, USA, Briti impeerium) ühendatud võimsusega. Aeg ise soodustas antifašistliku koalitsiooni armeede sõdurite lahingulise, taktikalise ja psühholoogilise ettevalmistuse kasvu.

Idarinne stabiliseerus (kuue kuu jooksul – 1941.a. novembrist kuni 1942. aasta maini – ei liikunud sakslased peaaegu kuskil edasi, aga rinde keskkohas tuli neil isegi 200 km taganeda) ning Nõukogude Liit võitis sedasi endale üliväärtuslikku aega, mis oli vajalik selleks, et **sügav pööre rahva suhtumises sõtta** oleks saanud teoks.

Meie jutustus läheneb lõpule. Meil on jäänud üle vastata ainult küsimusele, mis on raamatu viimase osa pealkirjaks. Loomulikult ei saa juttugi olla mingi kindla kuupäeva kindlaksmääramisest, kuid mõningaid täiesti ratsionaalseid kriteeriume ja ajaraame on täiesti võimalik ja vajalik kindlaks teha. Selleks avame uuesti statistilise kogumiku „Grif sekretnosti snjat“. Sel korral leheküljel 152. Seal on ära toodud tabel Nr.72, kus on kirjas tegevarmee isikkoosseisu pöördumatud ja sanitaarsed (haavatud ja haiged) kaotused iga sõjaaasta kvartalite kaupa.

Suure hulga XX sajandi sõjaliste konfliktide kurb kogemus näitab meile, et lahingutegevuses surma-
saanute ja haavatute vahekord on üsna stabiilne. Tõenäoliselt väljendab see mingit fundamentaalset suhet
inimorganismi „tugevuse“ ja selle ajastu relvade tapmisvõime vahel.

See vahekord on 1 : 3. Ühe tapetu kohta tuleb kolm haavatut. Muuseas oli just selline kaotuste suhe ka
Wehrmachtis 1941. aastal.

Teiste sõnadega öeldes moodustas „normaalses sõjas“ (vabandan selle küünilise väljenduse pärast)
sanitaarsete kaotuste osa 75 % kaotuste üldarvust. Täpsemalt öeldes peaks see olema isegi suurem kui 75
%, kuna peale haavatute on ka veel haigestunud ning neid ei olegi nii vähe tingimustes, kus paljud inimesed
peavad elama kuude kaupa poristes kaevikutes.

Aga mida näitab meile tabel Nr.72?

1941. aasta kolmandas kvartalis (s.o kolme esimese sõjakuu jooksul) moodustasid sanitaarsed kaotused
kõigest **24,66 %** üldkaotustest. See on väga süinge „tõde“. Selle taga seisab tohutu arv vangilangenuid ja
desertööre (kes moodustasidki peamise osa Punaarmee pöördumatutest kaotustest) ning suure hulga
vaenlase kätte jäetud haavatute tragöödia, keda ei õnnestunud tagalasse vedada ning seega ei sattunud need
ka „sanitaarkaotuste“ lahtrisse.

1941. aasta neljandas kvartalis suurenes sanitaarkaotuste osakaal peaaegu kaks korda – **40,77 %**. Selline
proportsioon oli veel kaugel normaalse, sõdiva armee situatsioonist, kuid sellest hoolimata olid muutused
silmnähtavad.

1942. aasta esimeses kvartalis – juba **65,44 %**.

Teises ja kolmandas kvartalis – vastavalt **47,48 % ja 52, 79 %**. Sakslased elasid talve üle, taastasid oma
jõu ja ajasid jälle läände mitmetuhandlisi vangikolonne Harkovi ja Kertši „katlatest“. Kuid märgime, et
1941. aasta suve kohutav situatsioon enam ei kordunud!

1942. aasta lõpus kasvab sanitaarsete kaotuste osakaal peaaegu „normaalse“ suuruseni – **67,25 %**. Edasi
on kuni sõja lõpuni sellised protsendinumbrid: **79, 75, 76, 77, 79, 78...**

Vabandage mind. Uskuge, ma saan aru „protsendimängu“ kogu pühaduseotuslikkust, kuna nende
protsentide taga on miljonid hukkunud või vigastatud inimesed. Kuid mida teha – sõjaajaloolase töö pole
palju meeldivam patoloogi tööst. Uskuge, ajaloolane ja patoloog teevad seda, mida nad teevad, mitte
armastusest laibalõhna vastu, vaid selleks, et kindlaks teha lõplikku, hilinevat, kuid maksimaalselt täpset
diagnoosi.

Loomulikult saab neid numbreid vaadata kui ainult ühte võimalikku lähenemismoodust situatsiooni-
hinnangule Kuid isegi neid mööndusi arvesse võttes **on suurema osa punaarmeeleaste teadvuse ja
käitumise printsiipiaalse muutumise fakt ilmselge ja vaieldamatu**. Sama vaieldamatu on ka olukorra
radikaalne muutumine okupeeritud territooriumitel, partisaniliikumise hoogne kasv, mida võis täheldada
1943. aasta alguses.

**Mõningad orienteeruvad ajaraamid, mille sees toimus see „suur murrang“, võib määratleda nii:
1942. aasta sügis – 1943. aasta kevad.**

Viies selle üle üldlevinud sõjakronoloogiasse – Stalingradi lahingust kuni Kurski kaareni